

מכון ברכנו וייס לטיפוח החשיבה

הנטקה 40 ירושלים 96782

ג'י'ד 648 ירושלים 91006

טל': 02-436881/2

פקס': 02-436883

מי ירה את היריה הראשונה בתל-חי?

הקרב בתל-חי התרכש ביום יא' באדר תר"פ 1920/3/1.

קטע 1

שוב ותחילה שובל הפלש, כביכול. הא拯ב נגע שחוותה אוטו רטהורן ובכינונו
הנשנו בזח. ארעה נינה החלטה לא לסתור בזח עדר של אוניברגנו, והוא
בשקנו לרווחת נאומי ואופיציו על הפלש, מעליהם בוגר, קלאסי אחים
חואופיזרים חחוצה והתחילה לזכר חברון טבומה. לא הספיק לנטראות גרבינו
ומבפניהם נשטע רעש, קפה, מומחה נושטה ריהתנית התחנונית חוואשנה
של טרומפלדור, כנסו לחתה אהתנסק, מטוטם, המרכיבים אושנמאן בחזרה
האכלחחחים לזרע, סכולים חוזה, ואנרגזתון טומחהין, פנימה, חעבים יונז
אחריו כ-7-8 יירות, אבל לא קלעתו אחמתה הונגה הראשונה והפקונה, לותת
פתחנו אש חזקה, והברחנו את העربים, פלקיות.
המצב נעשה יותר ויותר מוגזם. וכלנו הרגשנו בזח. אך היתה לנו החלטה לא לפתח ביריה עד
שהיא יגעו לנו או בנשken לרעה. כא米尔 ואופיציו עלו לחשוף למעלה. ברגע זה קרא לי אחד
האופיצרים החוצה והתחיל לדבר בחרון מודמה. לא הספיק לגמור את דבריו, ומבעניהם נשמע
רעש, כמה מהומה ונשמעה יירה. זו הייתה היריה הראשונה של טרומפלדור, כנסו לקחת את
הנשק ממונטר. העربים שנמצאו בחדר-האכל התחלו להז מובהלים החוצה ואני רצתי מן
החוץ פנימה. העربים ירו אחריו כ-6-7 יירות אבל לא קלעו. אחר היריה הראשונה והפקודה
ליריות פתחנו אש חזקה, והברחנו את העربים מהבית.

(עדותו של שאל מאירוב "קורנטרס" ל"א כרך שני, ז' ניסן תר"ט)

קטע 2

שלושה מאנשי צאמל נשאו בחדר-האכל, ואילו הוא עצמו ועוד ארבעה
מלויים הלכו עם טרומפלדור לכיוון החדר העליון, להמשיך בחיפוש. בינו לבין,
nilao העربים, נראה, לעמוד השופים מול הרובים המכוננים אליהם מכל
חולן. ואחד מפקודיהם קרא לשאל מאירוב שיצא החוצה, חוף וגידף והחל
לפרק את האבנים ששימשו מחסה באחד החלונות. לפצע נשמעה יירה.
המגנים פרשו כפודת-אש והחלו יורים. אחד מן העربים שהיה בחדר
האכל נמלט דרך הפתחה, ובודיק דרך אותה דלת, ובאותו רגע ממש
נכנס מאירוב פנימה. שני העARBים שנותרו בחדר-האכל כרעו מאחורי
שולחן. שניאורסון סיפר כי ירה בהם. אחד נפצע וברח. השני השליך את
נשקו ובקש להיכנע. שניאורסון ירה גם בו והרגו.

הכל מעידים כי לא החלו ליריות עד ששמעו את היריה ואת פודת-האש של
טרומפלדור. מודיע נתן טרומפלדור פודת-אש ומה ניתן?

(امتוק ססמו סט רקיון כטג' מתי מז' מיט' מט' אוכס', זא, 183. הילאת ליכט - מער 1979 תט-אקסים)

מכון ברנקו וויס לטיפוח החשיבה
הנטקה 40 ירושלים,
ת"ד 648 ירושלים,
טל': 02-436881/2
פקס': 02-436883

מי ירה את היריה הראשונה בתל-חי?

קטע 3

שעת-לחשוף חוננת לרבייש אל-הנשאך - 4. ממנה ניכנס לחדר העוגן או צאנו מדרון דבורה את הרובה; דברות עיקחרת מהפלרינה אמרת מילוטה בפה, ואמן טינה בטעט - מול השער מתחבזנו וחלב אסיל אוורן, אותו יבראמל עם 3 האופיצרים: ארון, טהמון ווים, שלחם בדבורה אל-בנינה, ובושה, באזהה קפוץ וווען בטוקה - 7. בורויים וווקן פצצת-יד. יחרב העליה, בפצצת-הנחתה נטנחתה ענן בהגבוקין בפצען בחתי-יבנאנפצען.

4 מהם עלו לחדר-העליה והוציאו מיד דבורה את הרובה. דבורה צעה לטרומפלדור, וטרומפלדור פקד אש! טוקר שעמד מול השער ירה בגין-דווד של אAMIL וטרומפלדור 7 האופיצרים ירו מהמזרים שלהם בדבורה בפנים, ובשרה בצד, קפזו ווירו בטוקר 7 כדורים, וזרקו פצצת-יד לחדר העליה, בפצחה נהרגו מונטר ושרף, כהנבסקי נפצע בבטנו בחתיכת פצחה.

(עדותו של פנחס בן-יוכבד (שניאורסון) "קונטראס" ל"א כרך שני, ז' ניסן תר"פ, 20).

ואז יצא להפתח

קטע 4

דבורה דרכלה אל הדלת המוליכה מן החדר העליון למרפסת, וצעקה — "טרומפלדור, לוקחים לי את האקדוח!" נשמעה יירה. טرومפלדור זינק אל אגף המגורים, שם את אקדה המאוור שלו בין שתי ברכינו, דרך אותו בידו האחת יירה. זו הייתה היריה שמיד אחריה החלו הכל יורים בכל.

גירושו הראשונה של שניאורסון, כפי שנDSAה ב"קונטראס" ל"א, ז' ניסן תר"פ — היה זה: "דבורה צעה לטרומפלדור, טرومפלדור פקד: אש! טוקר שעמד מול השער ירה בגין-דווד של אAMIL והרג אותו. אAMIL עם שלושת האופיצרים ירו מהמזרים שלהם בדבורה בפנים, ובשרה בצד, קפזו ווירו בטוקר שבעה כדוריים, וזרקו פצצת-יד לתוך העליה...". שניאורסון לא היה בחצץ, אלא באגף המגורים ולא יכול היה לראות את המחרחש בחצר ובחדר העליון. בספר השומר, עמ' 247, כתוב שניאורסון: "שמעתי תוך כי קר יירה מן החצר ולאחריה פקוחת-אש מפני טרוםפלדור ואחת נקשת המאוור שלו". ב"על המשמר", רשותה ד', 6, במרץ 1955, כתוב שניאורסון כך: "פתחו ונסעה יירה בחצר, טרוםפלדור פקד לפחות בש והוא עצמו יירה רצופות מאקדחו".

(Ấתוק סכין מ- רקטיון כ-10 מ"מ-מי חנית כ-10, א-193-194, 184. ה-33מת יכין - ת-79 ת-7-קמ"מ)

מכון ברנקו וויס לטיפוח החשיבה
הנטקה 40 ירושלים,
ת"ד 648 ירושלים,
טל': 02-436881/2
פקס: 02-436883

מי ירה את היריה הראשונה בתל-חי?

קטע 5

בחוק המטה הראשון נבלע כמעט לגמרי קול הנפץ של רימונ-יד בחדר העליון. מה התרחש שם? מספן של הסתירות הוא במספר העדויות. לדברי פנחס שנייאורסון — ירה כامل, או אחד מבני לויתו, בדברה דרכלה¹⁴ ואחר-כך הטיל מי שהטיל רימונ-יד אל תוך החדר, דרך החלון הפונה אל המירפסת. לדברי יצחק קニיבסקי, היחיד מאנשי החדר העליון שנותר בחיהם, "הפצצה נפלה ייחד עם הזעף (המטה) הראשון של חברינו למטה".¹⁵ על הcador שנוראה בדברה דרכלה אין הוא יודע דבר.

14. בן-יוכבד (פנחס שנייאורסון), קובץ השומר, עמ' 390; ספר השומר, עמ' 248: "או ירה בה כامل, או מישחו אחר מהباءים אחר". בcinous לוחמי תל-חי (י"א אדר ת"ש) אמר פנחס שנייאורסון: "וברגע שטרומפלדור נמן פקודה אש", ורקן העربים פצצה אל החדר. אדרין-תנוועת העבראה, VII-16, Chap. 15, עמ' 13.
15. יצחק קニיבסקי, "קונטרס" ע"ב, כי אדר ב' תרפ"א.

ראתק סכלו Se רקטיון כוּס טג-חי חיית גן, אונס' צא', 184, 194. תואמת ירים - תגד 1979 טג-אכימ

קטע 6

לדברי ישעיהו דרז'נר¹⁶, פקד טرومפלדור לירוח באוויר כשדברה דרכller עצקה אליו מה שצעקה, כלומר — לפני שירעו בה, "והוא עצמו חש אל השער למען עצור بعد הכניסה בחוץ. בדרך אל השער נפצע. אז פקד לקלוע למטרה, ויצא שוב לחצר. חיכף נפצע שנית". לדברי יצחק קニיבסקי, קודם שיצא מן החדר

ראתק סכלו Se רקטיון כוּס טג-חי חיית גן, אונס' צא', 184, 194. תואמת ירים - תגד 1979 טג-אכימ

16. ישעיהו ד. (דרז'נר), "קונטרס" כ"ט, ב"ב אדר ח"ב. קmil עם בני לויו על אל העליה. פתחום קופצת משם דברה וצועקת לטרומפלדור, שנלו מטנה את האקדות. טרוםפלדור פקד לירוח באוויר, והוא עצמו חש אל השער, למשך עזר בעז הבנים בחוץ. בדרך אל השער נפצע. אז פקד לקלוע למטרה, ויצא שוב לחצר. חיכף נפצע שנית; הוא עוד נתן איוון פקדות, ויצא שוב אל החצר, ויפול פצע' בכתן.

לדברי יצחק קニיבסקי, קודם שיצא מן החדר העליון, התרה יוסף טרוםפלדור בחברים שבכוונו לחת פקודת-אש.¹⁷

17. יצחק קニיבסקי, "קונטרס" ע"ב, כי אדר ב' תרפ"א: "טרומפלדור אומר כי יתן פקודה לסתום אש, והם (טרומפלדור ווילטי) יודדים למטה".

ראתק סכלו Se רקטיון כוּס טג-חי חיית גן, אונס' צא', 184, 194. תואמת ירים - תגד 1979 טג-אכימ

מכון ברנקו וויס לטיפוח החשיבה

הנתקה 40 ירושלים,
ת"ד 648 ירושלים,
טל': 02-436881/2
פקס': 02-436883

מי ירה את היריה הראשונה בתל-חי?

קטע 7

כשמסר ולמן בלוחובסקי את רובבה-המודוכה לידיו של בנימין מונטה, נתן מונטה את האקדח שלו לדבורה דרכלר. היא עמדה בפתח והזוויה את האקדח בירה. כאמור, שכבדוי לא יכול היה לשאת את העובדה שאשה מכוננת מולו נשק, דרש ממנו את האקדח, כשדבורה דרכלר לא הבינה את רצונו, (מכל מקום, היא לא נענהה לו), ניסה להוציא את האקדח מידה. דבורה דרכלר הייתה אשא צעירה רבת-চোহ¹⁸; ¹⁹ ככל היה "קטנץ'יק" לעומתה.²⁰ במהלך המאבק על האקדח, נורתה כנראה היריה הראשונה. לימים אמר כלפי כי "נפלט בידי". הוא לא אמר מי פלט אותו.²¹

18. בהקלטה לשידורי ישראל.

19. "האדמה", שנה א', כרך ב', חוברת ז', ניסן תהר"ה, עמ' 114: — "ואיזה כוח כמעט גברי השתקף בה". פנחס שניאורסון (קובץ השומר, עמ' 390) גם הוא האמין שכאמל

התרגן כשרה מולו חברות נשותות נשק.

20. עדותו של מרדכי ("מוט") ברוורמן — ארכיוון ההקלטות של רשות השידור.

21. דברי ברטה מרנו במישדר הטלוויזיה "גלגל חור".

ראmek ספלו סט רקייאן כוּסְטַמְּפָטִי צוֹיִם מֵגְזֶן אֲנָטָס 185, 194. ה'זאת וילם - ה'זאת מֵגְזֶן אֲנָטָס

קטע 8

אברהם הרצלר, שטיפל בודבערב ביפויו החרוגים מן החדר העליון, כתוב דין-וחשבון מפורט ביותר על המצב בו מצא כל אחת מן הגויות. הנה הקטע כתבו וככלשונו:²²

...חדר העלה, וזה אל לשוכח לנו, נחפר כלו על ידי פיצה שהשליכו להחלון ונסים אלה מ (מונטה) ויש (שרה ציזיק) נהגו בכח אחת. הקרביים של מונטה יצאו ממנה והרגלים נשבבו והיד כלה החוכה באצד. עלדו שכבה שרה וכנראה שהוא כל הזמן הגן עליה) קרוועה) פוחת ממנה ומכו שאפשר להבין יצאו ונשחתם ברגע אחד. את שף מצאו בפינעה. כמו חיליל הנרגץ אנטיגנטיפרט (ושען) להקר וננאה על ידי כדור. גם דבורה ששככה על ידו נהרגה בכדור. ויש כקום לחשוב שהיא אכדה את עצמה במכונת קשתה היה שהכדרו נכנס לפה לפני ראות עיני. הדם. נזחות ותחרכות כלבי בית יחד עם בשאר אדים ירי החערביב כולה. החמונה הוואת עופרדה ומלווה אוחנו בכל רגע וקשה להפדר ממנה.

הראשון הרצלר היה כי דבורה דרכלר התאבדה, כיוון שלא יכולה לעמוד ברגע הקשה. מה עודר בו את הרושם הזה: העובדה שהכדרו נכנס איליה, ואולי גם זאת, שהרצלר ידע שדבורה הצעקהנית הייתה, לאמתו של דבר, שכורה-לב, ושבעלותה לגיל העליון קיוויה למצואו בו את מותה.²³

22. מחק המכח שהחלה הרצלר לכחוב במלואה במויצאי יום הקרב. המכח היה מיועד לבן ציון (ישראל), (להד) רמו וליצחק (טבוקין). ארכיוון תנועת העבדה — VII-134, תיק 14.

23. ראה למעלה בפרק 8 ובעהערה מספר 21 לאוחו הפרק. דבורה דרכלר, שנחנכה מעוררת בין אנשי "השומר", החיתה בחומרה מרובה לאובדן נשק. צפורה זירד פנסה באחד הימים את דבורה דרכלר, בחל'ה, ומצאה אותה מודוכדת מן הרגיל: "הרגשי כי עייפותה אינה מהעבירה. דבר-מה מודכו את רוחה. רמותיה לה והיא עונחה: וכי לא שמעת כי שדו את חברינו בדרכן? פשטו זה בנייהם העילונים ולקחו את נשקם... חاري לך... לחתך נשק משומרנץ! בוחאי ישגען!" ילקוט תל-חי, עמ' 133; מורשת תל-חי, עמ' 165 — 166.

סביר להניח כי במהלך המאבק עם כאמל, שניסתה להוציא את האקדח מדרכה, וכשאר נסחפה לדעווה שיאים איננו מוגיב על עצקה, ירדה בבורה. רימנון, במתחון או שלאל במחכונו, ובעקבות היריה הואה הטעיל מי שעתהיל את רימנון. היד אל פנים הדoor.

קטע 9

ראmek ספלו סט רקייאן כוּסְטַמְּפָטִי צוֹיִם מֵגְזֶן אֲנָטָס 185, 194.

ה'זאת וילם - ה'זאת מֵגְזֶן אֲנָטָס

(ראmek ספלו סט רקייאן כוּסְטַמְּפָטִי צוֹיִם מֵגְזֶן אֲנָטָס 185, 194)

לא היה סיכום, או חקירות "רשמי" של אדרר חר"פ. המידעה
הראשונה על אסון תל-חי הנפרסמה ב"הארץ", בשם לשכת העיתונות של ועד
הציירים, ב-5 במרס 1920, ובה מפורטת נדפסה באותו עחון ב-8 במרס.
ב"קונטרס" כ"ח, י"ד אדר (4 במרס), נדפסו טלגרמות על מות טרומפלדור
ועל האירועים, בתוכן גם טלגרמה כובחת, שהוכחה בגליון הבא, הוא גליון
"זיכור" (כ"ט — כ"ב אדר) ב글ין זה של "קונטרס" והופיעו רשיומותם של
ישעיהו ד. (דרז'ני) של הר"ר גרשון גורי. ב"קונטרס" ל"א, ז' ניסן תר"פ,
נדפסו רשיומותיהם של פנהט שניאורסון ושל שאול מאירוב (אבייגור) רשיימה
על הקרב ועל הנסיגה הופיעה ב"הפועל העציר", שנה י"ג, גליון 21 — 22,
שיצא לאור ב-12 במרס.

ש. מבשנ, בא-כוח ועד הציירים בצחף, שלח לירושלים מברך על האירועים ב-3
במרס, ובירביהם דיווח במכהב על הדברים ששמע, לטענהו, מפו של גנאן
(א.צ.מ. L3/249) בישיבת ועד הציירים ב-7 במרס, דיווח משה סמילנסקי על
מהלך המאורעות בגליל העליון (א.צ.מ. L3/300) אלומ נראה כי עד הציירים
העדיף את הכתובת ב"הארץ" מן ה-8 במרס יותר מאשר הדיווחים שקיבבל,
וכתבה זו חרגמה לאנגלית ושלחה לחוץ-ארץ, לצורך התעמולה הציונית.
התהוור המפורט ביותר של יום הקרב בתל-חי ניתן בוכרונוויות של פנהט
שניאורסון בספר השומר ובנוסח המשוכבב, בשימושותיו (החותמות פ. בז'
יוכבד) שהופיעו ב"על המשמר" בין ה-18 לפברואר ל-18 במרס 1955; שאול
אבייגור פרסם את זכרונוויות האישיים על יום הקרב ב"מערכות" ע"ה, יולי
1952, ואחר כך בספרו עם דור הגנה, חלק א'. פירורי מידע רב ערך יש
במכתבו של אברהם הרצלל, שנכח במטה מיד אחרי הקרב, ובהרצאות של
הלו לנודמן — במלאת 35 שנה להגנת תל-חי — שנדפסה בספר שהוציאו
קיבוין אילית-השתר לוכרו.

במייסדו של חניינה אמרץ — "בז'ום האורך של תל-חי" — שובצו עדויות
על יום הקרב מפי פנהט שניאורסון, אברהם הרצלל, ולמן בלוכנסקי, נתן
והבי (וילטי) מרדכי ("מוֹטָה") ברוומן, אברהם אבידן (טורגובצקי) ומשה
אלוביין. הדברים הוקלטו בשנת 1965.

(המוך סעלו בפרקיאן כלא מג-מי חייט מג' אוכף, אן, 192. תואמת ליום - תכל 1979 מג-אמים)